

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบเชื่อมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางเพื่อการศึกษา โดยนำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาาระบบเชื่อมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบเชื่อมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ได้แก่ เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับระบบเชื่อมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง จำนวน 14 คน ญาติที่เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง จำนวน 100 คน และผู้ต้องขังที่ออกเยี่ยมญาติภายในเรือนจำจังหวัดอ่างทอง จำนวน 100 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการดำเนินงาน และปัญหาาระบบเชื่อมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เจ้าพนักงาน จากการศึกษา พบว่า เจ้าพนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบเชื่อมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 51 – 60 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท อายุราชการส่วนใหญ่ตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป สถานภาพครอบครัวส่วนใหญ่สมรสแล้ว และการดำรงตำแหน่งของเจ้าพนักงานส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติงาน

1.2 ญาติ จากการศึกษา พบว่า ญาติที่มาติดต่อขอเยี่ยมผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20 – 29 ปี สถานภาพครอบครัวส่วนใหญ่สมรสแล้ว

ความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นสามี ภรรยา จำนวนครั้งที่เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังต่อเดือนส่วนใหญ่มากกว่า 20 ครั้ง

1.3 ผู้ต้องขัง จากการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังที่ออกเยี่ยมญาติเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 20-29 ปี สถานภาพครอบครัวส่วนใหญ่เป็น โสด ความสัมพันธ์กับญาติส่วนใหญ่เป็น บิดา มารดา จำนวนครั้งที่ผู้ต้องขังออกเยี่ยมญาติต่อเดือนส่วนใหญ่ตั้งแต่ 1-5 ครั้ง

2. สภาพการดำเนินงาน และปัญหาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง

2.1 สภาพการดำเนินงานระบบเยี่ยมญาติ จากการศึกษา พบว่า สภาพการดำเนินงานระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง พิจารณาจากปัจจัยนำเข้า 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเจ้าพนักงาน ด้านงบประมาณ ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ภาพรวมทั้งสามกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าพนักงาน ญาติ และผู้ต้องขัง มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 2 ด้านเท่านั้นที่จัดอยู่ในระดับมาก คือ ด้านเจ้าพนักงานและด้านการบริหารจัดการ

2.2 ปัญหาระบบเยี่ยมญาติ จากการศึกษา พบว่า ปัญหาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง พิจารณาจากกระบวนการเยี่ยมญาติ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนก่อนการเยี่ยมญาติ ขั้นตอนระหว่างการเยี่ยมญาติ และขั้นตอนหลังการเยี่ยมญาติ ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ภาพรวมทั้งสามกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของเจ้าพนักงาน ญาติ และผู้ต้องขัง มีข้อมูล ดังนี้

เจ้าพนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 51 - 60 ปี การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ จินตนา ยะจอม (2546 : 43) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังทัณฑสถานเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า เจ้าพนักงานทัณฑสถานเชียงใหม่ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20-30 ปี ระดับการศึกษาของเจ้าพนักงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรี

ญาติที่มาติดต่อขอเยี่ยมผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20 – 29 ปี สถานภาพครอบครัวสมรสแล้ว ความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังเป็นสามี ภรรยา จำนวนครั้งที่เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังต่อเดือนมากกว่า 20 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิชัย สรวาน (2549 : 99) ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาพลักษณ์ของเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา และเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในทัศนะของญาติผู้ต้องขัง ผลการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างญาติกับผู้ต้องขังเป็นสามี ภรรยา แสดงให้เห็นถึงความรักและความห่วงใยของคนในครอบครัวไทย กลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติที่สำคัญ และมีส่วนสนับสนุนที่สำคัญในการช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัว และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในขณะที่ถูกจองจำอยู่ภายในเรือนจำ หากผู้ต้องขังมีญาติมาเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอทำให้ผู้ต้องขังมีที่ยึดเหนี่ยว มีกำลังใจจนผู้ต้องขังสามารถยอมรับแนวทางการอบรมแก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมนิสัยตามแนวทางที่เรือนจำกำหนดจนสามารถกลับตนเป็นคนดีภายหลังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ ผู้ต้องขังสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัว และสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข

ผู้ต้องขังที่ออกเยี่ยมญาติเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 20 – 29 ปี สถานภาพครอบครัวส่วนใหญ่เป็น โสด ความสัมพันธ์กับญาติส่วนใหญ่เป็น บิดา มารดา จำนวนครั้งที่ผู้ต้องขังออกเยี่ยมญาติต่อเดือนส่วนใหญ่ตั้งแต่ 1 – 5 ครั้ง

จากการศึกษา พบว่า การที่ญาติเดินทางมาเยี่ยมผู้ต้องขังเป็นประจำเดือนละประมาณ 20 ครั้ง โดยบุคคลในครอบครัว (สามี หรือภรรยา) การเยี่ยมญาติจึงกลายเป็นสะพานเชื่อม โยงระหว่าง สังคมภายนอกและสังคมภายในเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบปะพูดคุยกับญาติ เพื่อปรับทุกข์ หรือระบายความคับข้องใจทำให้ผู้ต้องขังไม่รู้สึกสิ้นหวัง คลายความกังวล และความกดดัน อารมณ์ไม่พลุกลาม ผู้ต้องขังยอมรับสภาพ และพร้อมที่จะปรับตัว การเยี่ยมญาติจึงกลายเป็น ขั้นตอนแรกที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังปรับตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กัญญาพัชร อ่วมศิริ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของผู้ต้องขัง ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางบางขวาง ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังที่สามารถปรับตัวได้ดีและสามารถพัฒนา และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของตนเองให้กลายเป็นคนดีได้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังที่มีญาติมาเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง

2. สภาพการดำเนินงานระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง

จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง พิจารณาจากปัจจัยนำเข้า 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเจ้าพนักงาน ด้านงบประมาณ ด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ผลการศึกษา พบว่า สภาพการดำเนินงานระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทองในภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สาริต เอกวุฒิพล (2548 : 107) ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานชุมชนบำบัดของทัณฑสถานบำบัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่า โดยรวมปัจจัยนำเข้าที่มีผลต่อชุมชนบำบัดในทัณฑสถาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นจะต้องใช้จะต้องรอให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดซื้อ และกว่าจะได้ใช้เวลานานทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า สอดคล้องกับการศึกษาของ กฤษฎา เชนะ (2543 : 18-25) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง ศึกษากรณี ผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อระยะเวลาในการเยี่ยมญาติที่กำหนดให้เยี่ยมได้ 15 นาที ต่อ 1 รอบ ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ พิรุณ หน่อแก้ว (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการจัดสภาพแวดล้อมและสวัสดิการในเรือนจำ ศึกษากรณีเรือนจำกลางลำปาง ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจมากในการกำหนดวันเยี่ยมญาติ แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ พิรุณ หน่อแก้ว (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการจัดสภาพแวดล้อมและสวัสดิการในเรือนจำ ศึกษากรณีเรือนจำกลางลำปาง ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจระยะเวลาการเยี่ยมแต่ละรอบในระดับน้อย

3. ปัญหาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง

จากการศึกษาปัญหาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง พิจารณาจากกระบวนการเยี่ยมญาติ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนก่อนการเยี่ยมญาติ ขั้นตอนระหว่างการเยี่ยมญาติ และขั้นตอนหลังการเยี่ยมญาติ ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิชัย สรวาน (2549 : 99) ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาพลักษณ์ของเรือนจำกลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในทัศนะของญาติผู้ต้องขัง ผลการศึกษา พบว่า การประชาสัมพันธ์ของทั้งสองเรือนจำจัดอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากขาดแคลนอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่หลายด้านในเวลาเดียวกัน จึงทำให้การปรับปรุงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของเรือนจำเกิดความล่าช้าไม่เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของ กฤษฎา เชนะ (2543 : 18-25) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง ศึกษากรณี ผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ผลการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อระยะเวลาในการเยี่ยมญาติที่กำหนดให้เยี่ยมได้ 15 นาทีต่อ 1 รอบ ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ สมพล พงษ์พิพัฒน์ (2535 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การสงเคราะห์และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ความต้องการที่สำคัญของผู้ต้องขัง คือ ต้องการให้เรือนจำขยายเวลาเยี่ยมให้มากขึ้น (ปกติเรือนจำใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที) และต้องการให้ปรับปรุงห้องเยี่ยมญาติเนื่องจากมีเสียงดังมาก และยัง

สอดคล้องกับ กัญญาพัชร อ่วมศิริ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเยี่ยมญาติที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของผู้ต้องขัง ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางบางขวาง ผลการศึกษา พบว่า กฎระเบียบ และขั้นตอนการเยี่ยมญาติทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งผลการวิจัยเช่นนี้อาจไม่ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงได้ในสภาพการณ์จริง เนื่องจากข้อจำกัดของกฎระเบียบและข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์. (2542 : 100 - 105) ที่กำหนดให้ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด สิ่งของซึ่งผู้มาเยี่ยมเยียน หรือติดต่อกับผู้ต้องขัง การฝากสิ่งของให้ผู้ต้องขังจะต้องผ่านการ ตรวจสอบจากเจ้าพนักงานอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้าไปภายใน เรือนจำ ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 12 ข้อที่ 127 (กรมราชทัณฑ์. ฝ่ายสวัสดิการ. 2544 : 63) ที่ห้ามมิให้นำสิ่งของต้องห้ามเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำเพื่อป้องกันการก่อเหตุร้าย และ แหกหักหลบหนี หรือการกระทำผิดกฎระเบียบของทางเรือนจำ แต่ทางเรือนจำจะต้องหาแนวทาง ในการยืดหยุ่น กฎระเบียบดังกล่าวตามความเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพ มี แนวทางการปฏิบัติงานที่รวดเร็ว โปร่งใส ตามแนวทางการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ที่ยึด ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมาย เพื่อให้เกิดผลดีต่อระบบราชการและประชาชน สังคม และประเทศชาติโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาคั้งนี้

1. ด้านสภาพการดำเนินงานระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ควร ให้ทุกส่วน ฝ่าย ทำงานแบบบูรณาการโดยยึดผลลัพธ์เป็นหลัก มีการปฏิบัติงานที่โปร่งใส มี วิธีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วคล่องตัว ตอบสนองต่อความต้องการของญาติและผู้ต้องขัง เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารงาน ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น การติดตั้งเครื่องเอกซเรย์ การติดตั้งกล้องวงจรปิด เพื่อความปลอดภัย และป้องกันการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้าไป ภายในเรือนจำ การเยี่ยมญาติทางโทรศัพท์ และควรจัดสถานที่รอเยี่ยมญาติให้มีความเพียงพอ และ เหมาะสม
2. ปัญหาในระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง พบว่า ขั้นตอนระหว่าง การเยี่ยมญาติมีปัญหาอยู่ในอันดับแรก ควรปรับปรุงขั้นตอนนี้ก่อน ได้แก่ การพูดคุยผ่านลูกกรงเหล็ก รับฟังได้ไม่ชัดเจนและไม่เข้าใจ แสงสว่างและความสะอาดภายในห้องเยี่ยมญาติ อุณหภูมิและการ ถ่ายเทอากาศในห้องเยี่ยม และระยะเวลาในการพบปะพูดคุยในแต่ละรอบ
3. แนวทางการพัฒนาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดอ่างทอง ผู้ศึกษาใน ฐานะเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานแห่งนี้ เห็นว่าการพัฒนาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขัง

เป็นภารกิจที่มีความสำคัญ และควรมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ตามแนวทางและวิธีการที่ถูกต้อง โดยผู้ศึกษานำผลที่ได้จากการศึกษาบรรจุเข้าในวาระการประชุมคณะกรรมการบริหารงานบุคคล ของเรือนจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อชี้แจงให้ทราบถึงข้อมูล สภาพการดำเนินงาน ปัญหาระบบเยี่ยม ญาติ และเสนอแนวทางการพัฒนาระบบเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อให้ ระบบเยี่ยมญาติเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับหลักการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ที่เน้น การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่เจ้าพนักงาน ญาติ และผู้ต้องขัง ในทุก ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาโดยมีลักษณะที่สำคัญประกอบด้วย 6 ประการ คือ

1.1 มีจุดเน้นไปสู่การนำไปปฏิบัติได้จริง

1.2 การดำเนินการวิจัยมีการปฏิบัติร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.3 เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและผู้เข้าร่วมการวิจัย

1.4 เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic process) ของเกลียวปฏิสัมพันธ์ ที่มี กระบวนการย้อนกลับและนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป (Back and forth) จากผลสะท้อนของสิ่งที่เป็นปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการปฏิบัติ

1.5 การพัฒนาแผนการดำเนินงานต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

1.6 มีการนำเสนอผลการวิจัยต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น เรือนจำ ทักษสถาน กรมราชทัณฑ์ และกระทรวงยุติธรรม

2. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation) คือ การสังเกตที่ผู้สังเกต เข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ศึกษา มีการกระทำกิจกรรมด้วยกันจนกระทั่งเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และความหมายที่คนเหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยศึกษา ซึ่งเมื่อสังเกตแล้วจะต้องมีการซักถามและการจดบันทึกข้อมูล (Notetaking) ด้วย

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นการเจาะลึกประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัย สนใจ อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.2.1 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal interview) หรือการสัมภาษณ์แบบ มีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามและข้อกำหนดไว้แน่นอนตายตัว โดยปกติ

นักวิจัยเชิงคุณภาพมักจะไม่ใช่วิธีการนี้เป็นหลัก เพราะไม่ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมเพียงพอโดยเฉพาะในแง่ของวัฒนธรรม ความหมายและความรู้สึกนึกคิด

2.2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) มักจะใช้ควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม โดยเตรียมคำถามกว้าง ๆ มาล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการอาจจะเปิดกว้างโดยไม่จำกัดคำตอบ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การตะล่อมกล่อมเกลา (Probe) เป็นการซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) โดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคนแบบเจาะจงเพราะมีข้อมูลที่ดี ลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษ รวมถึงการเงี่ยหูฟัง (Eavesdropping) จากคำสนทนาของผู้อื่นโดยผู้วิจัยไม่ต้องตั้งคำถามเองก็เป็นเทคนิคของการวิจัยเชิงคุณภาพอีกอย่างหนึ่ง ตลอดจนการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยการจัดกลุ่มสนทนา ประมาณ 8 - 12 คน ที่มีคุณลักษณะบางประการคล้ายคลึงกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่อไปในอนาคต